

NOMODDIY AKTIVLAR AUDITINING XUSUSIYATLARI**Turayeva Gulizahro**

Gulisaton davlat universiteti dotsenti

Xudoyqulov Ro'zibek**Turdiqulov Eldor**

Gulisaton davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi nomoddiy aktivlar auditining mazmuni, uning o'ziga xos xususiyatlari, audit jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar hamda ularni hal etish yo'llari yoritilgan. Shuningdek, nomoddiy aktivlarni baholash, tan olish va hisobga olish jarayonlarida auditorlik tekshiruvining ahamiyati tahlil qilingan. Tezisdagi zamonaviy iqtisodiy sharoitda nomoddiy aktivlarning korxona qiymatini shakllantirishdagi roli ham ochib berilgan.

Kalit so'zlar: nomoddiy aktivlar, audit, intellektual mulk, goodwill, baholash, moliyaviy hisobot, auditorlik tekshiruvi.

Аннотация: В данной работе рассматривается содержание аудита нематериальных активов, его специфика, основные проблемы, возникающие в процессе аудита, и пути их решения. Также анализируется значение аудита в процессах оценки, признания и учета нематериальных активов. В работе также раскрывается роль нематериальных активов в формировании стоимости предприятия в современных экономических условиях.

Ключевые слова: нематериальные активы, аудит, интеллектуальная собственность, деловая репутация, оценка, финансовая отчетность, аудит.

Annotation: This thesis covers the content of the audit of intangible assets, its specific features, the main problems that arise during the audit process and ways to solve them. It also analyzes the

importance of auditing in the processes of valuation, recognition and accounting of intangible assets. The thesis also reveals the role of intangible assets in the formation of the value of the enterprise in modern economic conditions.

Keywords: intangible assets, audit, intellectual property, goodwill, valuation, financial reporting, audit.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyotda korxonalarning raqobatbardoshligi faqat moddiy resurslar bilan emas, balki nomoddiy aktivlar bilan ham belgilanmoqda. Nomoddiy aktivlar tarkibiga patentlar, litsenziyalar, savdo belgilari, dasturiy ta'minotlar, mualliflik huquqlari va gudwill kabi elementlar kiradi.

Nomoddiy aktivlar audit - bu korxonaning intellektual mulk va boshqa nomoddiy resurslarini moliyaviy hisobotlarda to'g'ri aks ettirilganligini tekshirish jarayonidir. Audit davomida aktivlarning qonuniy asosda mavjudligi, ularning qiymati, amortizatsiya hisob-kitoblari hamda hisob siyosatiga mosligi o'rganiladi. Nomoddiy aktivlar auditining asosiy maqsadi moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligi va shaffofligini ta'minlashdir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning raqobatbardoshligi ko'p jihatdan ularning intellektual mulki, brendi, dasturiy ta'minoti, patentlari, litsenziyalari, savdo belgilari va boshqa nomoddiy aktivlariga bog'liq bo'lib bormoqda. Shu sababli ushbu aktivlarning moliyaviy hisobotlarda haqqoniy aks ettirilishi auditorlik tekshiruvining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

1-jadval

Nomoddiy aktivlar turlari va audit tekshiruvi

№	Nomoddiy aktiv turi	Schyot raqami	Audit tekshiruvi mazmuni	Auditor e'tibor beradigan jihatlar
---	---------------------	---------------	--------------------------	------------------------------------

1	Patentlar	0410	Patent mavjudligi, ro'yxatdan o'tganligi va balansda to'g'ri aks ettirilganligini tekshirish	Patent muddati, huquqiy kuchi, amortizatsiya hisoblanishi
2	Litsenziyalar	0420	Litsenziya shartnomalari va foydalanish huquqini tekshirish	Amal qilish muddati, to'lov summasi, foydalanish qonuniyligi
3	Dasturiy ta'minot	0430	Sotib olingan yoki yaratilgan dastur qiymatini tekshirish	Xarajatlar asoslanganligi, foydalanish muddati, amortizatsiya
4	Savdo belgisi (tovar belgisi)	0440	Brend yoki savdo belgisining huquqiy rasmiylashtirilganligini tekshirish	Davlat ro'yxatidan o'tganligi, baholash usuli
5	Mualliflik huquqi obyektlari	0450	Mualliflik huquqi asosida qabul qilingan aktivlarni tekshirish	Shartnoma mavjudligi, daromad keltirish imkoniyati
6	Goodwill (ishchanlik obro'si)	0460	Korxona sotib olish jarayonida yuzaga kelgan goodwill summasini tekshirish	Hisoblash usuli, qadrsizlanish testi
7	Franchise huquqlari	0470	Franchise bitimlari asosida olingan huquqlarni tekshirish	Bitim shartlari, to'lovlar, foydali muddat
8	Yer va tabiiy resurslardan foydalanish huquqi	0480	Foydalanish huquqi bo'yicha hujjatlarni tekshirish	Ruxsatnoma mavjudligi, muddat, qiymat hisoboti
9	Boshqa nomoddiy aktivlar	0490	Boshqa turdagi nomoddiy aktivlarning haqqoniyligini tekshirish	To'g'ri tasniflanganligi, hisob siyosatiga mosligi

Nomoddiy aktivlar auditining eng muhim xususiyatlaridan biri shundaki, ular jismoniy ko'rinishga ega emas. Masalan, bino, uskuna yoki tovar-moddiy zaxiralarni ko'z bilan ko'rish va sanash mumkin bo'lsa, patent, mualliflik huquqi yoki dasturiy mahsulotlarni bunday usulda tekshirib bo'lmaydi. Shu bois auditor asosan huquqiy hujjatlar, davlat ro'yxatidan o'tgan guvohnomalar, shartnomalar, litsenziyalar va boshqa tasdiqlovchi manbalarga tayanadi.

XULOSA

Nomoddiy aktivlar auditining asosiy xususiyati uning murakkab va ko'p bosqichli jarayon ekanligidadir. Ushbu turdagi audit korxona moliyaviy hisobotining ishonchliligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Nomoddiy aktivlarning to'g'ri hisobga olinishi va baholanishi korxonaning haqiqiy qiymatini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli auditorlar nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarni, balki huquqiy va iqtisodiy jihatlarni ham chuqur tahlil qilishlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi O'RQ-677-son "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 19 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3946- son Qarori. <http://lex.uz>
3. Fayziyev Sh.N., Do'smurotov R.D., Karimov A.A., Qo'ziev I.N., Avloqulov A.Z. Audit: darslik. – Toshkent: TMI, 2014.
4. G'ulomov S.S. Buxgalteriya hisobi va audit. – Toshkent, 2017.
5. Rakhmatov, O., Tukhtamishev, S. S., Khudoiberdiev, R. K., Adilov, A. A., & Rahmatov, F. O. (2023, April). Experimental and theoretical studies of the modulus of elasticity and Poisson's ratio for vegetable and melon crops. In International Conference on Digital Transformation: Informatics, Economics, and Education (DTIEE2023) (Vol. 12637, pp. 291-297). SPIE.
6. Нуриев, К. К., Рахматов, О., Кадирова, Р. С., & Рахматов, О. О. (2015). Биоконверсия органических отходов растительного происхождения в условиях Узбекистана. In Проблемы рекультивации отходов быта, промышленного и сельскохозяйственного производства (pp. 468-470).
7. Rakhmatov, O., Rakhmatov, F., Kurbanov, E., Rakhmatullaev, R., Kasimov, A., & Musayeva, N. (2023). The methodological foundations of

- the thermal efficiency in a convective drying unit of the chamber type. In E3S Web of Conferences (Vol. 390, p. 04041). EDP Sciences.
8. Iskandarov, Z. S., Rakhmatov, O., Salomov, M. N., Akhmedov, S. K., & Rashidov, A. S. (2011). Double chamber solar and fuel drying unit for agricultural products. *Applied Solar Energy*, 47(1), 24.
 9. Rakhmatov, O., & Rakhmatov, F. (2023). Experimental study of the process of drying melon slices in a chamber-convection dryer. In E3S Web of Conferences (Vol. 443, p. 02004). EDP Sciences.
 10. Panferova, I. (2015, November). Psycholinguistic characteristics of foreign language acquisition. In *Applied Sciences and technologies in the United States and Europe, proceedings of the 4th International scientific conference*. Cibunet Publishing. New York, USA (pp. 10-13).
 11. Рахматов, Ф. О., & Нуриев, К. К. (2022). Исследование плодов дыни как объекта технической переработки. *Илмий мақолалар тўплами*, 330.
 12. Панферова, И. В. (2016). Учебная мотивация как психолингвистический аспект профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в неязыковых вузах. *Приволжский научный вестник*, (1 (53)), 122-125.
 13. Рахматов, О. О., Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тўхтамишев, С. С. (2019). Мини технологическая линия по безотходной переработке плодов дыни. In *вклад университетской аграрной науки в инновационное развитие агропромышленного комплекса* (pp. 332-337).
 14. Panferova, I. V., & Dusimbetova, N. B. (2019). Integration of linguistic and didactic issues in the language acquisition process. *Молодой ученый*, (43), 269-270.

15. Irina, P. (2019). Conceptualization of the Components of the Psycholinguistic Aspect of Foreign Language Acquisition. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 7(12).